

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JOHN AGARD

KİTAP

"BENİM ADIM KİTAP VE SİZE HAYATIMIN
ÖYKÜSÜNÜ ANLATACAĞIM..."

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

4 basım

KİTAP

TÜRKİYE \$ BANKASI
Kültür Yayınları

*Editorial destekleri için Caroline Reynolds,
Alice Horrocks ve Beth Aves'e,
Görsel tasarımı için Neil Packer'a
Ve kitaplar için boksu bırakan Eddie Burnett'a*

**JOHN AGARD
KİTAP**

**ÖZGÜN ADI
BOOK**

First published 2014 by Walker Books Ltd

**Text Copyright © 2014 John Agard
Illustration copyright © 2014 Neil Packer**

**Türkiye'de Yayın Hakları: © Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016
Sertifika No: 40077**

**ÇEVİREN
BÜLENT O. DOĞAN**

**EDİTÖR
ELİF DİNÇER**

**1. BASIM: TEMMUZ 2018
4. BASIM: NİSAN 2023
Genel Yayın Numarası: 4240**

ISBN 978-625-429-399-3

**Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar
dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan
hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve dağıtılamaz.**

**BASKI
SENA OFSET AMBALAJ MAT. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
MALTEPE MH. LİTROS YOLU SK. NO: 2/4 MATBAACILAR SİTESİ 2 DK:4NB7
ZEYTİNBURNU 34010 İSTANBUL
(0212) 613 38 46
Sertifika No: 45030**

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
E-posta: info@iskultur.com.tr**

**www.iskultur.com.tr
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>**

KİTAP

JOHN AGARD

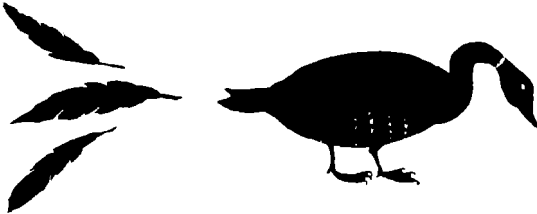
Resimleyen

NEIL PACKER

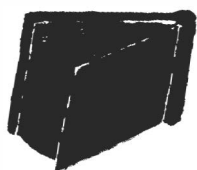
TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İÇİNDEKİLER

YAZININ KİM-NE-NASILI	12
KİL İLE SÖYLEMEK	14
YANLIŞ ANLAŞILAN KURBAĞA.....	18
ALFABE YOLUNDA İLERİ	23
ABECEYİ ÇİMDİKLEMEK.....	30
MAĞARA RESİMLERİNDEN RULOLARA	35
PAPİRÜS MACERALARIM	40
KOYUNLAR HAYATIMA NASIL GİRDİ	44
SÖZÜ TÜYLE YAYMAK.....	50

HARFLERİM PARILDARKEN	54
CİLTLEMENİN BULUNUŞU.....	60
PAÇAVRADAN KÂĞIDA GEÇİŞ.....	64
GUTENBERG'İN DEMİR HARFLERİ.....	74
MATBAANIN ALTIN ÇAĞI.....	84
BUHARLA HAREKET HALİNDE	88
CEPTEKİ BAHÇE.....	93
BELLEK EVİ	102
HALKA AÇIK	109
ALEVLER MASALI.....	116
KİTAP E-KİTAP.....	124

BENİM ADIM KİTAP

ve size hayatımın

hikâyesini

anlatacağım.

Birazdan kil tabletler, alfabenin icadı,
parşömenler, ısıltılı elyazmaları, kütüp-

haneler ve benzerleri hakkında birçok şey okuyacaksınız. Ama hikâyem aslında tüm bunlardan daha da önce başlıyor.

Kitaptan Önce, var olan Nefesti.

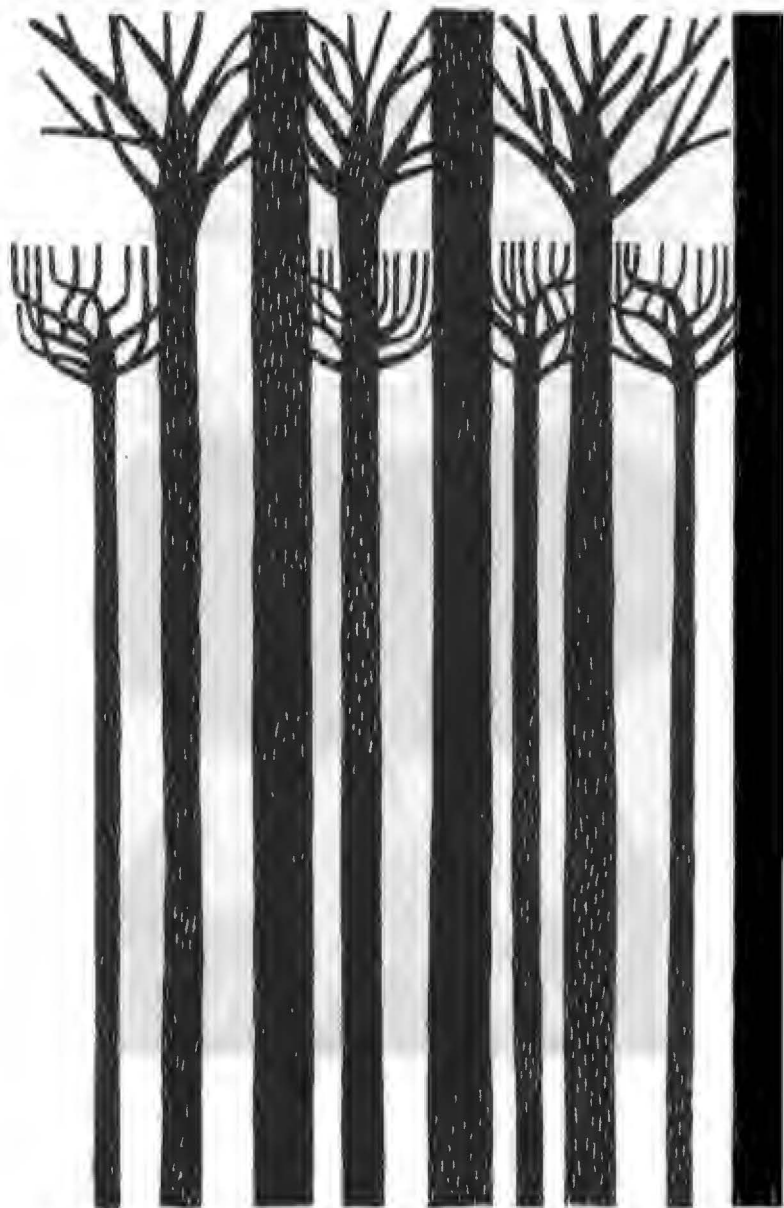
İnsanlar ateşin başında şarkılar söyleyip hikâyeler anlatırlardı. Mevsimlerin onuruna dans edip ezgiler mırıldanırlardı. Yaşlılar eski yöntemleri gençlere

söz yoluyla aktarırlardı. Belleğin gücünü kullanırlardı.

Evet, insanlar beni kafalarında taşır, dudaklarıyla söylerlerdi.

Daha yazı doğmamıştı.

Ağaçları bilmezsen
ormanda kaybolabilirsin,
ama hikâyeleri bilmezsen
hayatta kaybolabilirsin

Sibiryalı bir bilgi

YAZININ KİM-NE-NASILI

Pek çok kişi

yazının beş bin yıldan

uzun süre önce antik Mezopotamya'da,
yani bugünkü Irak'ta yaşayan Sümerli-
lerle başladığına inanır.

Dicle ya da Fırat Nehri'nin kıyısında
kille oynayan Sümerli bir çiftçi yazıyı
bulmuş olabilir. Aslında oynayan değil
de, sığırlarını saymak ya da arpanın he-
sabını tutmak için kile işaretler koyan
demek daha doğru. Belki de Sümerli bir
kadın toprak kaplarını süslerken şans
eseri bulmuştur yazıyı.

Yazının Sümerlilerden birkaç yüzyıl
önce antik Mısırlılar tarafından, hatta

Mısırlılardan daha önce İndus Vadisindeki Harrapan uygarlığı (günümüz Pakistan'ındadır) tarafından bulunmuş olması mümkün.

Arkeologlar tüm bu antik yerlerden binlerce kil tablet çıkardığı için yazının ilk kez Harrapan mühürlerinde mi, Mısır lahitlerinde mi yoksa Sümer toprak kaplarında mı çıktığı belki de hep sır olarak kalacak.

Ama yazı olmasaydı Kitap olur muydu hiç?

KİL İLE SÖYLEMEK

**Kil tabletleri atalarım
olarak görmek hoşuma gidiyor.**

Evet, pişirilmiş toprağın Kitap soyağacının bir parçası olduğunu bilmenizi isterim, çünkü kil tabletler sadece kayıt tutmak, liste yapmak ve hesaplamak için kullanılmıyordu. Sümerliler kil tabletlere yıldızlar hakkında sırlar, hatta dualar, ilahiler ve şiirler de yazmışlardı. Dünyanın bilinen ilk hikâyesi de kil tablete yazılıydı.

Peki kalem yerine ne kullanıyorlardı? Bir keski. Bu antik yazım tarzına çivi yazısı deniyordu. Çünkü yatay ağızlı bir

keskiyi yumuşak kile bastırarak yazı elde ediliyordu.

Zor bir iş gibi görünüyor. Islak kil parçalarının üzerine yazmayı bir deneyin isterseniz. Ondan sonra tableti güneşte kurutmanız ya da fırında pişirmeniz gerekiyordu. Tablet çatlarsa kâğıdınız gitmiş demektir. Ama Sümerlilerin kilden yana sıkıntısı yoktu elbette, çünkü iki büyük nehrin kıyılarında yaşıyorlardı.

İşte burada, yüzyıllar sonra bu rafta dururken, üzerime bir şiir ya da hikâye kazınmış halde bir kabın içine tıkılan bir kil tablet olmanın, uzaktaki bir çöldeki harabeleri araştıran bir arkeolog tarafından binlerce yıl sonra gün ışığına çıkarılmanın nasıl bir his olduğunu merak ediyorum. Evet, hayal kurmayı severim – herkes sevmez mi zaten?

Sonra etrafımdaki dostlarıma, diğer ciltli ya da karton kapaklı kitaplara bakıyorum ve diyorum ki kendi kendime: Neyin var senin Kitap? Çölün sıcağında bu kâğıt yaprakların çoktan sararıp un ufak olmuştu.

*Hayatın bir kıl parçası;
onu başkalarının
şekillendirmesine
izin verme.*

LAO Zİ (MÖ 604-531)
Çinli filozof

YANLIŞ ANLAŞILAN KURBAĞA

Yazıdan önce insanlar

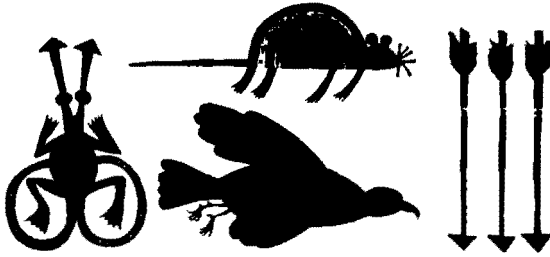
nasıl uzak yerlere

mesaj gönderiyorlardı? Mesela tamtamlar kullanılabilir, hatta bir iki nesne de gönderilebilir.

Bu iyi bir fikir gibi görünebilir ama biraz risklidir de. Hatta size kurbağanın yanlış anlaşıldığı tarihsel bir olay anlatayım. Pers Kralı Darius İskitya'yı istila ettiğinde bir haberci ona İskitlerden bir paket getirmiş.

Paketin içinde bir kurbağa, bir fare, bir kuş ve üç ok varmış. Darius paketin içindekileri görünce İskitlerin ülkelelerini teslim etmeye hazır olduklarını ve

Pers okları karşısında kuşlar gibi kaçacaklarını düşünmüş.

Ama durum hiç de öyle değilmiş. Darius meseleyi çok ters anlamış. Aslında İskitler Darius'a şöyle diyormuş: "Bak, dostum, biz İskitler asla ülkemizi teslim etmeyiz. O yüzden, siz Persler bataklıkta ki kurbağalar gibi saklanmayacaksınız, fare gibi toprağın altına girmeyecekseniz ya da kuş gibi uçmayacaksanız bizi istilaya niyet etmeseniz iyi olur. İskitlilerin okları işinizi bitirir, ona göre."

Bir kurbağa, bir fare, bir kuş yakalamanın ne kadar zor olduğunu düşünsenize – üstelik mesajınızı Perslilere ulaştırmayı da başaramıyorsunuz! İletişim kurmanın daha iyi yolları olmalı.

Bir kere, kurbağanın kendisini değil resmini gönderebilirsiniz. En azından böylece gerçek bir kurbağa avlamaktan kurtulursunuz.

İnsanlar bunu yaptıktan sonra, resimlerin sadece nesneleri ya da arpa ve sığır gibi malları temsil etmediğini, fikirleri de temsil edebileceğini fark etmeleri uzun sürmedi.

Mesajınız savaşa, kil tablet üzerine bir ok ya da mızrak çizip düşmanınıza gönderebilirsiniz. Birine uzun ömür di-

leyecekseniz, yılan şekli çizebilirsiniz, çünkü yılanların sonsuza dek yaşadığına dair eski bir inanış vardır. Her yıl deri değiştirdiklerinden olsa gerek.

Ayak resmi seyahat anlamına gelebilir. Günümüzdeki trafik dilinin bir par-

çası olan yetişkin ve çocuk resmi de yol kenarlarındaki levhalarda görülebilir. Bunun anlamı yoldan çocuk geçebileceği için dikkatli olmamız gerektiğidir.

Kil tablete, kabuğa, fildişine ya da kemiğe kazınmış resim yazısı, alfabe denen mucizeye ve bendeniz Kitap'a doğru büyük bir adımdı.

ALFABE YOLUNDA İLERİ

Resim yazısı teknikleri antik Mısır

yazı sisteminde yaşamaya devam etti. Bu yazıya hiyeroglif deniyordu – bu tuhaf sözcük “kutsal yazı” demekti, çünkü tanrısal olduğu düşünülen yazılara esasen rahipler ulaşabiliyordu.

İki binin üzerinde hiyeroglif karakteri vardır, o yüzden hiyeroglifler bu kadar gizemlidir ve arkeologların hep-

sinin ne anlama geldiğini bulması yıllar sürmüştür.

Ama firavunların ülkesinde Feni-
keliler denen başka bir halk daha yaşı-
yordu. Bunlardan bazıları Mısır ordu-
sunda askerdi, bazıları da çölün altında
turkuaz arayan madencilerdi. Mısır hi-

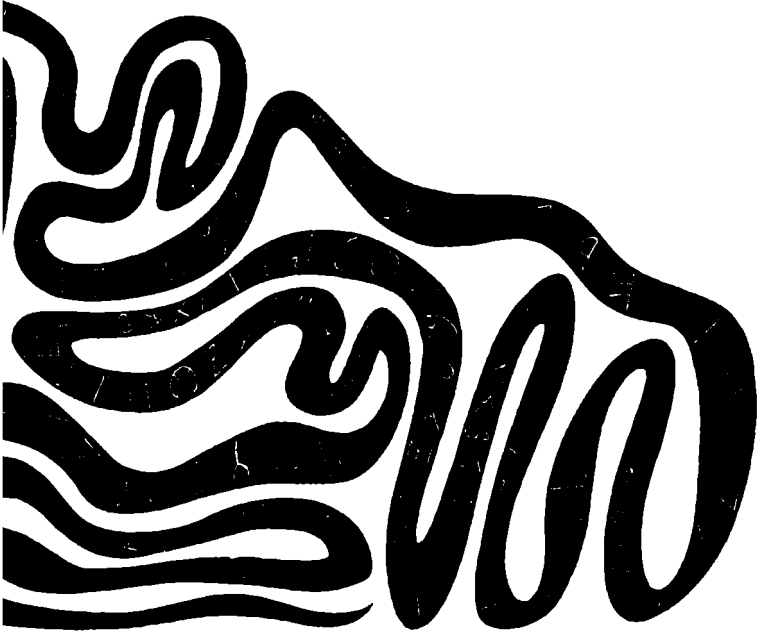
yeroglifindeki simgeleri kullanarak, bugün bildiğimiz alfabeye doğru büyük bir sıçrayış gerçekleştirdiler. Mısırlılar resimleri nesneler ve fikirleri temsil etmek üzere kullanırken, Fenikeliler resimleri konuşulan dilin seslerini temsil edecek şekilde kullandılar.

Fenikelilerin zaman ve mekanda dalgalanarak yayılan bu önemli buluşu bizim şimdi alfabe dediğimiz şeydi. Benim ve sizin için ABECE. Alfabenin ortaya çıkışı, insanların artık hiyerogliflerde kullanılan binlerce simgeyi hatırlamak zorunda kalmayacağı, daha fazla insanın okumayı ve yazmayı öğrenme şansı bulabileceği anlamına geliyordu.

Çok geçmeden alfabe Akdeniz'e yelken açtı, çünkü Fenikeliler müthiş gemiciler ve tüccarlardı. Taşıdıkları kargonun bir kısmını da yeni keşfedilmiş bir mal oluşturunuyordu: **ABECE**.

İşte bu yüzden ben, Kitap, Fenikelileri kutlamak istiyorum. Sadece ticaretini yaptıkları ve Fenike moru diye bilinen güzel mor boyları için değil, aynı zamanda insan konuşmasındaki seslerin araştırılması anlamına gelen fonetik için.

“Kendi **ABECE**'ni elbette biliyorsun, öyle değil mi?” dedi Kırmızı Kraliçe.

“Bildiğime hiç şüphe yok,” dedi Alice.

“Ben de biliyorum,” diye fısıldadı Beyaz Kraliçe.

“Sık sık hepsini beraber tekrarlarız, tatlım. Ayrıca sana bir sır vereyim – tek harfli kelimeleri okuyabiliyorum! Harika, değil mi? Gerçi, cesaretin kırılmasın. Zaman içinde sen de okuyabilirsin.”

LEWIS CARROLL (1832-98)

Aynanın İçinden

İngiliz çocuk kitabı yazarı ve matematikçi

ABECEYİ ÇİMDİKLEMEK

Böylece ABECE yola çıktı.

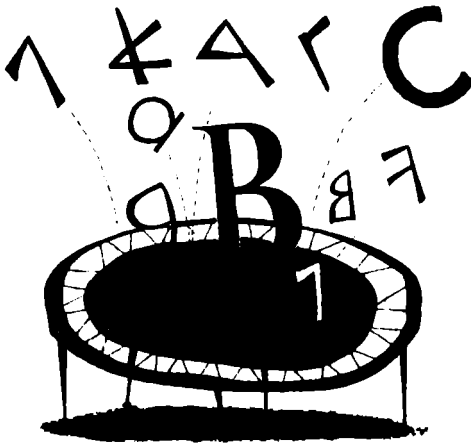
Çok geçmeden antik Yunanlar yirmi iki harfli kendi alfabelerini ortaya çıkardılar. Alfa, beta, gama'dan ta omega'ya kadar. "Alfabe" kelimesinin nereden çıktığını tahmin edene ödül yok elbette. Yunanlar aynı zamanda kendi sesli harflerini de eklediler, çünkü Fenike dilinde sadece sessiz harfler vardı.

İşte geldi

A E I O U

α ε ι ο υ

O günlerde minik bir harf olmak eğlenceliydi herhalde. Farklı insanlar seni alıp kendi dillerine göre şekillendiriyorlardı. Uygun gördükleri şekilde şurayı düzeltiyor, buranı kıvrıyorlardı. Hatta seni her yönde yazıyorlardı: sağdan sola, soldan sağa, hatta yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya. Sayfalar kendilerini trampolin gibi hissetmiş olmalı.

İşte farklı antik halklar –Yunanlar, Etrüskler ve Romalılar– harflere tam da böyle yapıyorlardı: onları dillerine uyacak şekilde çimdikliyorlardı.

Bugün kullandığımız dilde yazarken Romalılardan kalma harfleri kullanıyoruz. Ama o harflerin de Fenike alfabesinin torunlarının torunları olduğunu unutmayın.

Alfabe konusunu anlatmanın sonu gelmez. O yüzden durup size bir şey sorayım. Mitleri sever misiniz? Peki zor soruları sever misiniz?

Şunu bir deneyin bakalım:

Mısır tanrısı Thoth'un, Yunan tanrısı Hermes'in, Kuzey Avrupa tanrısı Odin'in ve

İrlanda tanrısı Ogma'nın ortak noktası nedir?

Hepsi de bir tür alfabe icat etmiştir.

Sümerliler de tanrıça Nisaba'nın antik çivi yazısını kendilerine armağan ettiğine inanıyordu.

Hindistan'da tanrıça Sarvasti Hintlilere alfabeyi vermişti ve kalbinde Kitap'ın özel bir yeri vardı. Onun için düzenlenen festivallerde kendimi hep tespihlerin ve sunağın önündeki beyaz

lotus çiçeklerinin arasında bulurum. O
festivalde küçük çocuklar ilk harflerini
yazarlar. Sanskrit alfabesinin ilk harfi
şudur:

Aum.

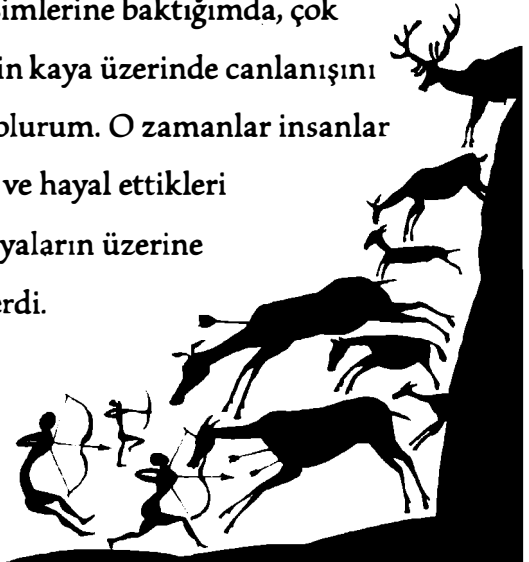
MAĞARA RESİMLERİNDEN RULOLARA

Beni bir kitaplık

rafında birileri gelsin de

sayfalarımı çevirsin diye sakın sakın
beklerken gördüğünüzde, geçmişimin
ne kadar hareketli olduğunu asla tah-
min edemezsiniz.

On binlerce yıl önceden kalma
mağara resimlerine baktığımda, çok
eski halimin kaya üzerinde canlanışını
görür gibi olurum. O zamanlar insanlar
gördükleri ve hayal ettikleri
her şeyi kayaların üzerine
resmederlerdi.

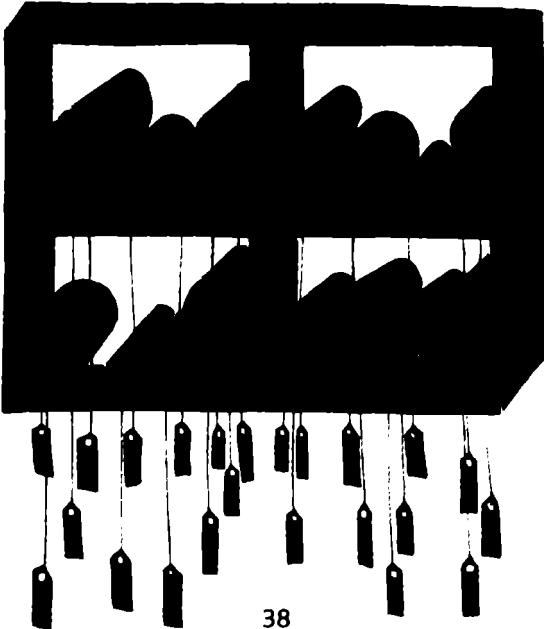
Ondan sonra da rulo haline geldim! İnsanlar artık papirüs denen şeyi keşfetmişlerdi ve beni rulo halinde sararak taşırlar ya da saklardı. O zamanlar görseniz beni rulo yapılmış bir perde ya da duvar kâğıdı sanabilirdiniz. Okumak için de beni bir elinizle tutmanız, diğer elinizle de ruloyu açmanız gerekirdi. Hatta kimi zaman metrelerce uzunlukta olurdu ve okumak için beni yere sermek zorunda kalırdınız.

Okunmak için çok acayip şekillere girdiğimi söyleyebilirim. Avrupa'da ortaçağa kadar rulolar halinde yuvarlanıp durdu. Altın yaldızlı harflerle yazıldığım İslam dünyasında ise daha da uzun süre rulolar halinde kaldım. O zamanlarda yuvarlanarak ta Asya'dan gelen ru-

lolar gördüm. Onları resim benzeri Çin-
ce yazılarından tanıımıştım. Daha sonra
öğrendiğim kadarıyla bu rulolar kutsal
Budizm metinleriydi. Huş ağacı kabu-
ğundan yapılmışlardı ve tıpkı benim gibi
rulolarının açılması gerekiyordu.

Henüz bir sırtım yoktu. Adım ahşap
bir levhaya yazılı halde bir güvercin de-

liğinde yatıp beklerdim. Rulo haline getirilip kocaman kalın bir t p şeklindeki bir kaba yerle tirilirdim.

Tüm bu ruloların ve yuvarlanmanın sebebi neydi? Çok basit.  evrilecek sayfam yoktu. Tek bir sayfadan olu uyordum ama okuması pek kolay değildi doğrusu.

Aslını isterseniz günümüzün yüksek teknolojisinde o eski günlere geri d n lm   gibi görünüyor. Beni ekrandan okumanız gerektiğinde siz de antik zamanlarda yapıldığı gibi beni yuvarlayarak a a ı ya da yukarı gidiyorsunuz.

Dünya ne tuhaf bir yer, öyle değil mi?

PAPİRÜS MACERALARIM

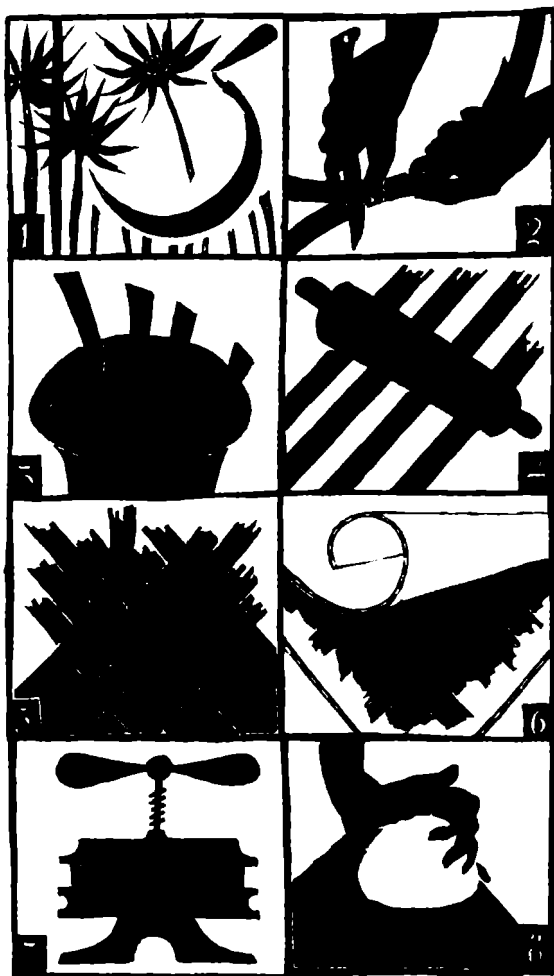
Şimdi size papirüs konusunda

biraz daha fazla şey anlatacağım.

Nil Nehri'nin çevresindeki bataklıklarda bulunan sazlıklar sayesinde eski kil halimden kurtulup yeni bir şekle girdim. Bunu benim "Papirüs Dönemim" olarak adlandırabiliriz.

Mısırlılar papirüs bitkisinin saplarını düzleyip örerek bir kâğıt üretilip üzerine yazı yazabileceklerini anlamışlar.

Aslını isterseniz papirüs bitkisini epeyce iyi değerlendiriyorlarmış. Papirüsü içiyor, yiyor, üzerlerine giyiyor, hatta tekne yapımında kullanıyorlarmış. İşte en sonunda üzerine yazmaya da başlamışlar.

Çok geçmeden, yazı yazan herkes papirüs kullanmaya başlamış ve ben de rulolar halinde pek çok Akdeniz ülkesini gezmişim.

Yunanlar papirüse biblos diyorlarmış, çünkü Byblos adlı bir liman şehrinden geliyormuş papirüsler. O yüzden kitabevlerini gezmeye çok meraklı olanlara kitapsever anlamında bibliyofil, hatta bu işi abarttığı zaman bibliyomanyak denir.

Papirüsün sorunu bugünkü kâğıt gibi katlanamıyor olmasıymış. O yüzden, pek güzel görünmesine rağmen kolayca kırılabilirdi. En az ölü yapraklar kadar gevrekmiş ve Mısır'ın kuru iklimi olmasa hiç uzun dayanamazmış.

Ama dayanmış.

Ayrıca çok heyecanlı papirüs maceraları yaşadığımı da söylemem gerek. En sevdiğim maceralarımdan biri toprak kavanozların içine yerleştirilerek ölülerin yer altı dünyasına yolculuğuna eşlik etmektir. Ben, Mısır lahitlerinde mumyaların yanına kondum. İnanın bana yer altı dünyasına gidecekseniz bir mumyadan daha iyi yol arkadaşı bulamazsınız.

Cenaze levazımatçılarının ilk kitap satıcıları olabileceğini düşünenlere hak vermemek elde değil.

KOYUNLAR HAYATIMA NASIL GİRDİ

Ben

yuvarlanmaya devam

ederken ansızın koyunlar hayatıma girdi. İçimde, derinlerde bir yerde hâlâ melemeler duyuyorum. Özellikle iki bin yıl önce Mısır firavunu V. Ptolemy'nin İskenderiye'deki kütüphanesiyle çok gurur duyduğu zamanları hatırladığımda melemeler artıyor.

Hikâyeye göre, Bergama Kralı II. Eumenes bol miktarda papirüs satın almış çünkü yaklaşık yarım milyon rulodan

oluşan İskenderiye kütüphanesinden daha büyük bir kütüphane kurmaya çalışıyormuş. Ama Ptolemy ona izin vermeyi hiç düşünmüyormuş. Mısır'dan Bergama'ya papirüs gönderilmesini yasaklamış.

Ama Bergama kralı da öyle kolay kolay pes edecek biri değilmiş. Derler ki icadın temelinde gereklilik yatar. Eumenes papirüs yerine başka bir şey bulunmasını emretmiş. Böylece Bergama halkı uzun süre düşündükten sonra akıllarına bir fikir gelmiş. Koyun postu. Tabii ki yünsüz kısmı.

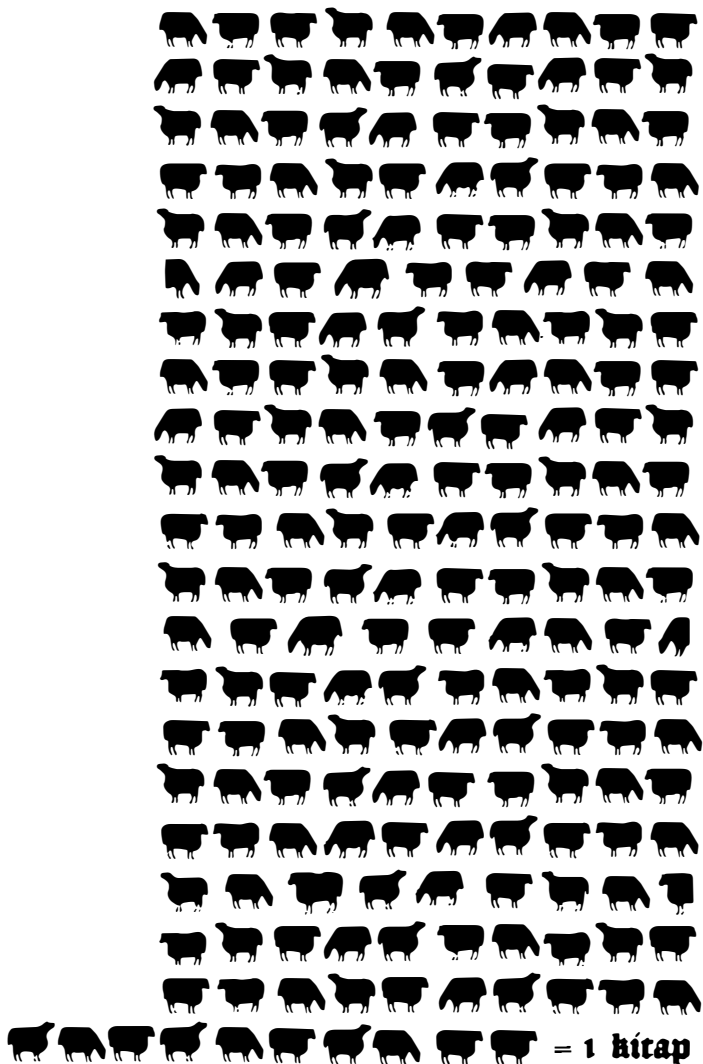
İşte şimdi öğrendiniz. Artık aile ağacında koyunların ne işinin olduğunu

biliyorsunuz. Papirüsün yerini koyun postu almış. Koyun postundan yapılan bu yeni yazı yazma malzemesine Bergamalılar parşömen adını vermişler.

İnek ve keçi gibi başka hayvanların postları da kullanılmış. Ayrıca buzağı derisinden yapılan çok özel bir parşömen türü de kullanılıyormuş. Aslında tüm bu zavallı hayvanların haline üzülüyorum. Ortalama bir kitap yapmak için en az iki yüz koyun kullanılıyordu. Koca bir kütüphane için kaç hayvanın kesilmesi gerekeceğini düşünsenize.

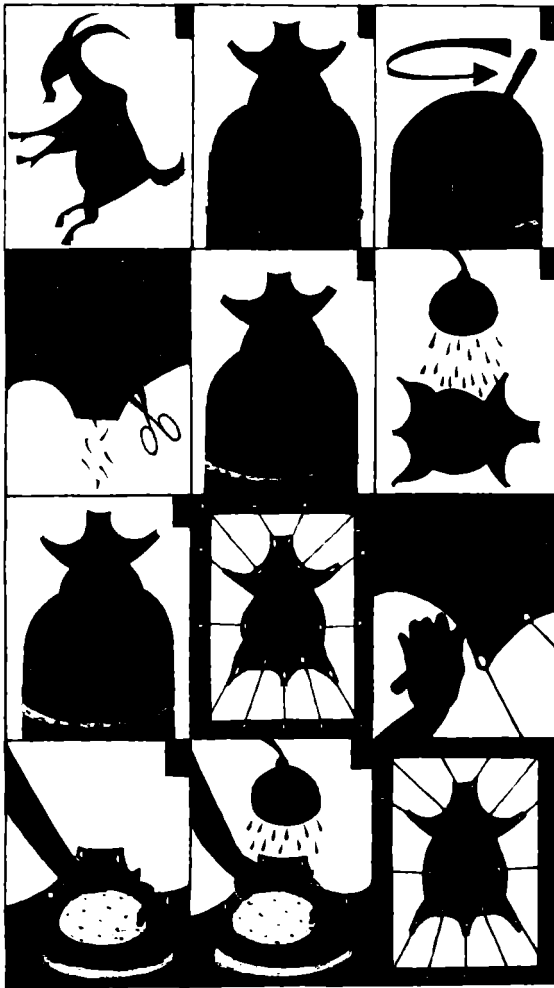
Ama dürüst olmak gerekirse, parşömen olmuş halim hoşuma gitmişti. Kibirlik etmek istemem, ama o günlerde

ne kadar şımartıldığımı bilseniz inanmazdınız. Ponza taşıyla pütürlü kısımlarımı düzelttikten sonra, parşömen tenimi sedir ağacı yağıyla güvelerden korurlardı.

Papirüs hâlâ kullanılıyordu elbette, fakat parşömen o kadar kırılgan olmadığı için zamanla papirüsün yerini aldı.

SÖZÜ TÜYLE YAYMAK

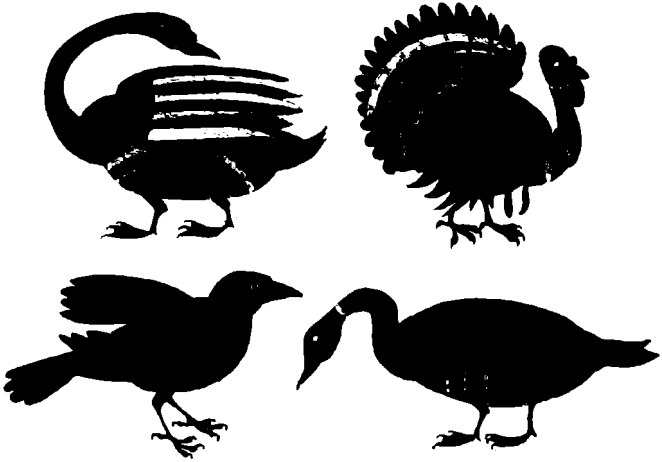
Yüzyıllar sonra

Avrupa manastırlarında keşişler
hâlâ beni parşömenlere yazıyorlardı.
Yazmak için kalem olarak kaz tüyü,
mürekkep hokkası olarak boğa boynuz
ve hataları kazıyıp çıkarmak için de
silgi olarak çakı kullanıyorlardı.

Ortaçağda bir keşiş olmak ve kalem
edinmek için bir kuşu yolmak nasıl bir
şeydir, hiç merak ettiniz mi?

O kadar şaşırmayın. Eski zamanlar-
da insanlar çeşitli kuşların tüylerinden
yapılan kalemlerle yazıyorlardı. Kuğu
tüyü en kalitelisi olarak biliniyordu,

hindi tüyü çok sağlamdı, karga tüyü-
n n ise ucu inceydi.

Kimse kuşların bu konudaki fikri-
ni sormuyordu elbette. On dokuzuncu
yüzyılda dolmakalem icat edilinceye
kadar kuş tüyleri kullanılmaya devam
etti, en yaygın olanı da kaz t y yd .

İngiliz şair Edmund Spenser 1599'da öldüğünde şair arkadaşlarının ona veda etmek için Westminster Manastırı'ndaki mezarına kaz tüyleri bıraktıklarını biliyor muydunuz?

Peki Harry Potter'daki büyücüler neyle yazıyordu? Tüy kalemlerle.

Ortaçağa geri dönersek, o zamanlar mürekkebiniz bitince hemen yandaki dükkâna gidemediğinizi de belirtmek

isterim. Belli bir tür ağacın üzerinde bulunan minik kahverengi toplardan, yani mazıdan biraz toplamanız gerekirdi. Sonra mazıyı güzelce öğütüp bir kabın içinde ıslatmalıydınız. Üstelik bu uzun ve karmaşık bir sürecin sadece başlangıcıydı. Epeyce uğraştıktan sonra mürekkep denen o değerli sıvıyı elde ediyordunuz.

Ayrıca parşömeni hazırlamak için saatlerce uğraşmanız gerektiğini de unutmayın. Koyun ya da buzağı postunu kireç suyunda bekletmeniz, sonra da kaygan postu kurutmanız şarttı.

Ortaçağa geri dönmeyi pek istemiyor musunuz? Çok yazık, çünkü şimdi sizi oraya götürüyorum.

HARFLERİM PARILDARKEN

**Kendinizi bir manastırda,
keşişlerin yazıhane dedikleri**

loş salonda hayal edin. Keşişler burada uzun saatler boyunca kitapları yazmakla uğraşırdı. Üstelik bunu karanlıkta yaparlardı çünkü içeriye mum sokulmasına izin verilmiyordu. Değerli bir parşömenin yanmasını, bir yazıcının yıllarca verdiği emeğin bir anda kül olmasını kimse göze alamazdı.

O taştan, alacakaranlık salonlarda Kitap nasıl parıldardı bilemezsiniz. Buna Kitap'ın altın çağı da denebilir, çünkü o zamanlar aydınlatıcıların becerikli ellerindeydim.

Peki kimdi bu aydınlatıcılar?

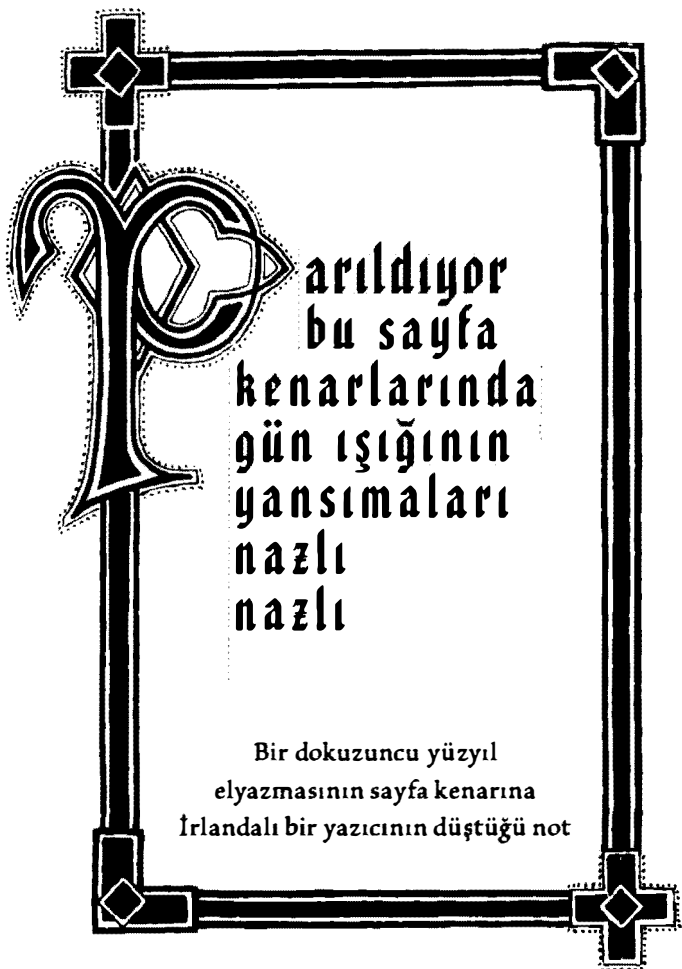
Genellikle manastırlardaki keşişlerdi. Ama rahibeler ve profesyonel sanatçılar da bu işi yapıyordu.

Peki aydınlatıcıların işi tam olarak neydi?

Beni aydınlatmak.

Bitkilerden elde ettikleri parlak renkli boyalarla yaptıkları resimler sayesinde sayfalarım altın ve gümüş gibi parlıyordu. Böylece Kutsal Kitap'taki hikâyeleri ve azizlerin yaşamlarını okuma yazma bilmeyenler de anlayabiliyordu.

Aydınlatıcılar uzun saatler boyunca çalışarak parşömenlerimi aydınlatıyor, her bir harfin hayat ışıltısıyla dolmasını sağlıyorlardı.

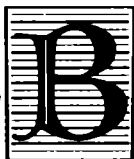
arılıyor
bu sayfa
kenarlarında
gün ışığının
yansımaları
nazlı
nazlı

Bir dokuzuncu yüzyıl
elyazmasının sayfa kenarına
İrlandalı bir yazıcının düştüğü not

Bu durum yüzyıllarca devam etti. Keşişler üzerime eğilip tüyden kalem-leriyle beni yazdılar, sayfa kenarlarım kırmızı mürekkeple ışıldadı, manastır-ların duvarları arkasında pırıl pırıl sa-nat eserlerine dönüştürüldüm.

O günlerde çok değerli olduğumu, ya kilit altında tutulduğumu ya da bir masaya zincirlendiğimi duysanız şaşırır mıydınız?

Hiç şaşırmayın. Sayfalarımı beda-vadan karıştırabildiğiniz için bugün ne kadar şanslı olduğunuzu bilmiyorsu-nuz. İşte tam şu anda da yapraklarımı çeviriyorsunuz! O keşişler ve yazıcılar bu duruma ne derlerdi çok merak edi-yorum.

u kitedi çalan kişi ölsün.

Bir tavada kızartılsın.

Hastalık ve yüksek ateş hiç
yakasını bırakmasın.

İşkence çarkına sokulsun, asılsın.

∞ Amin

On ikinci yüzyıla ait bir İncil'in kapağından

CİLTLEMENİN BULUNUŞU

Taslak

sözcüğünü her duyduğumda

aklıma elle yazıldığım dönemler gelir. Bilgisayarda yazılsa bile romanların, hikâyelerin neden taslak diye adlandırıldığını biliyor musunuz? Çünkü bilgisayardan önce kitaplar elde yazılırdı, sonra da tekrar tekrar temize çekilirdi.

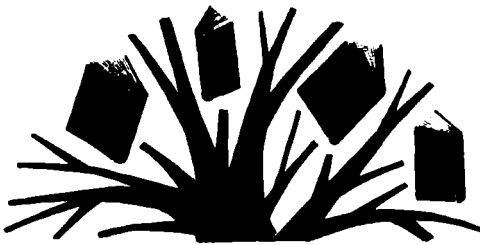
Daktilo zamanında bile işler böyleydi. Bir sayfayı yazarken hata yaparsanız ya uğraşıp silerek düzeltirdiniz ya da titiz bir insansanız bütün sayfayı baştan yazardınız.

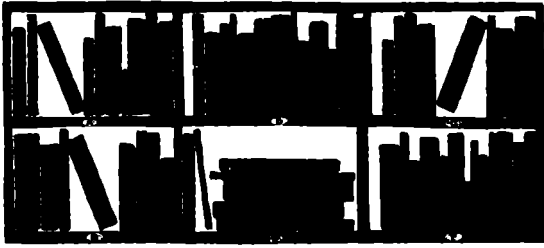
Eskiden koca papirüs ya da parşömen rulolarına yazanların hata yaptıklarını

düşünsenize. Önemli bir şey yazıyorsanız baştan başlamak zor olmaz mıydı?

Ruloların okunması kadar yazılması da zordu, özellikle uzun kitapları okumakta insanlar çok zorlanıyordu herhalde. Romalılar bu konuda büyük bir keşif yaptı. Parşömenleri uç uca ekleyip rulolar yapmak yerine katlayıp üst üste koyarak deri ya da ahşap yardımıyla ciltlediler. Böylece yapım değişti ve el yazması kitap haline geldim.

Artık ahşap cildim olduğundan hem taşınmam hem de yerleştirilmem daha

kolay oluyordu. İnsanların beni rulo yapması gerekmiyordu. Aradıkları yeri bulmak için sayfaları ileriye ya da geriye doğru çevirmeleri yeterliydi. Üstelik şimdi parşömenin iki tarafına da yazmak mümkündü. Yapraklarımın bir önü bir de arkası vardı. Papirüs günlerimde olduğu gibi tek tarafıma yazı yazılmıyordu.

Bugün beni kitapçı vitrininde ya da kütüphane rafında gördüğünüz şekilde dimdik ayakta durmanın ne kadar heyecan verici olduğunu anlatamam. Evet, bugün harflerin basım şekli değişse de el

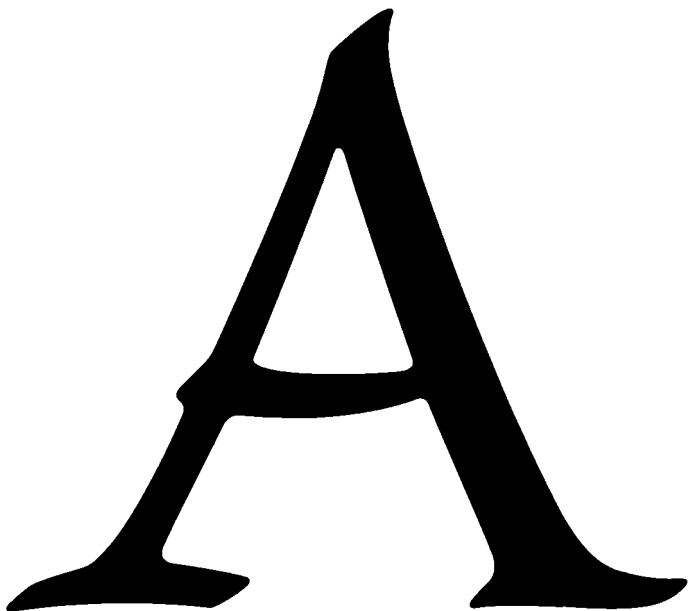
yazması kitaplar gibi dikdörtgen olarak ayakta duruyorum.

Üstelik insanlar sevdikleri bir paragrafı ya da şiiri bulmak istediklerinde bugün de sayfalarımı ileriye ya da geriye doğru çeviriyorlar. Bir şeyi bulmak istediklerinde dizine ya da içindekiler sayfasına baktıklarını düşünebilirsiniz, ama hayır, insan parmakları nedense Kitap'ı şöyle güzelce bir karıştırmadan duramıyor.

Daha önce hiç söylemedim ama kabul etmem gereken bir şey var. Sayfalarım karıştırılmaya başladığında çok heyecanlanıyorum. Sırtımda bir ürperti dolaşüyor. Acaba bu kişi beni okuyacak mı, diye düşünüyorum. Yoksa sadece şöyle bir karıştırıp bırakacak mı?

PAÇAVRADAN KÂĞIDA GEÇİŞ

Bilmem dikkatinizi çekti mi
ama şu harfe karşı özel bir ilgim var:

Beni yanlış anlamayın. Alfabadeki 29
harfin hepsini seviyorum. Onlar olma-

dan uzun uzun cümlelerle benim sayfalarımı doldurmak nasıl mümkün olurdu? Ama yine de A harfinin bende özel bir yeri olduğunu kabul etmekten utanmıyorum. Bu harf Kitap'ın tarihindeki önemli zamanları hatırlatıyor bana.

Papirüs

Parşömen

Kâğıt

Kalem

Klavye

Yayıncı

Matbaa

Sayfa

Ne demek istediğimi anladınız mı? A harfi bu sözcüklerin kiminde bir tane, kiminde birden fazla var. Üstelik kitapta en çok göreceğiniz harf **A**'dır.

Şimdi size tarihimdeki o önemli anlardan birini anlatacağım: kâğıdın ortaya çıkışı. Papirüs ve parşömen de bir tür kâğıttı, ama şimdi artık gerçek kâğıttan bahsediyorum, şu an elinizde tuttuğunuz kâğıt gibi kâğıttan.

Kâğıdı kim icat etti? Bitki liflerinden ve eski paçavralardan kâğıt üretmeyi ilk kim akıl etti? Eğer şansım olsaydı o kişiye kişisel olarak teşekkür etmek isterdim. Söylendiğine göre kendisi Çinli bir âlim olan Çay Lun'muş.

Keşke Çay Lun şimdi sayfalarımı çevirmeye şansı bulabilseydi. Dünyaya armağan ettiği şey konusunda eminim çok gururlanırdı. Gerçi "armağan etti" demek biraz abartı olabilir, çünkü tam olarak, "Hey, dünya, az önce kâğıdı icat

ettim, işte tarifi,” dememiştir. Hayır, hiç de öyle olmadı.

Anlatılanlara göre bir gün, Asya’ya özgü bir tür dut ağacının iç kabuğu ile bambuyu ezip birbirine karıştırma fikrini bulmuş. Sonra karışıma su katmış, bir bezin üzerine sermiş ve güneşte kurumaya bırakmış. Böylece Çay Lun’un bulamacından ortaya –hey!– kâğıt çıkmış.

Bunlar yaklaşık iki bin yıl önce olmuş. Kâğıdın sırrı yüzlerce yıl boyunca Çinlilerde kaldı. Kâğıdın üstüne yazı yazdılar, kâğıttan uçurtma yaptılar, hatta tuvalet kâğıdı olarak kullandılar. Sonra Araplar bu sırrı keşfetti ve kâğıdı Semerkant denen bir yere götürdüler, ardından da on ikinci yüzyılda kâğıt

İspanya'ya ulaştı. Çok geçmeden Avrupa'nın dört bir yanında kâğıt imalathaneleri kuruldu.

O sırada Güney Amerika'da Aztekler de agave bitkisinin liflerinden kâğıt yapmayı öğrenmişlerdi. Hindistan'ın Kaşmir eyaletindeki sultanlar Araplara at ve deve karşılığında keten ve kenevirden yapılmış kaliteli Kaşmir kâğıdı veriyordu.

Belki söylemeye bile gerek yok, ama bu gelişmeler beni çok sevindirmişti.

Bazı insanlar parşömende daha güzel durduğumu düşünüyordu hâlâ. Ama herkesi mutlu edemezsiniz, öyle değil mi? Üstelik parşömen çok pahalı olduğundan, kâğıt bana da daha iyi geliyordu. Aslını isterseniz sözcüklerimin kâğıt

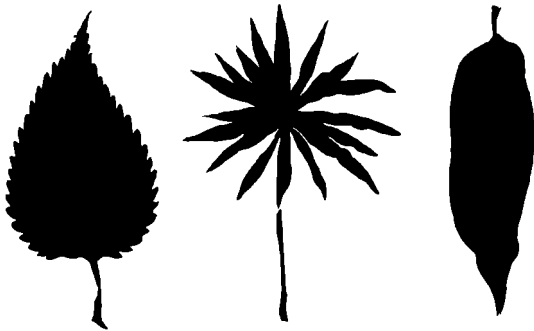

- a. Keten (*Linum usitatissimum*)   e. Muz (*Musa acuminata*)
b. Bambu (*Dendrocalamus asper*)   f. Kenevir (*Cannabis sativa*)
c. Pamuk (*Gossypium hirsutum*)   g. Agave (*Agave sisalana*)
d. Kâğıt Dutu (*Broussonetia papyrifera*)

üzerindeki görünüşü beni mutlu ediyordu. İçimden şöyle diyordum: Bütün bitkiler, hepinize çok teşekkür ederim.

Bugün artık koca koca kâğıt fabrikaları var ve her türden, her kalınlıktan kâğıt üretiliyor. Kitap ise enzo denen bir tür üçüncü hamur kâğıda, birinci hamur denilen beyaz kâğıda, ya da renkli baskılarda çok güzel sonuç veren kuşe kâğıda basılıyor.

Kâğıt bitkilerden yapıldığına göre, tıpkı tabletlerin üretildiği kil gibi, bit-

kilerin de Kitap'ın doğumunu sağlayan ataların parçası olduğunu söyleyebiliriz.

Aslına bakarsanız Hindistan'da palmiye yaprağından, Japonya'da dut yaprağından, Filipinlerde muz yaprağından üretildim. Zaten siz de benim sayfalarıma aynı zamanda yaprak demiyor musunuz? Yapraklarımı çevirdiğinizi söylemiyor musunuz bazen? Bu yüzden de Kızılderililer arasında Kitap'a aynı zamanda Konuşan Yapraklar denir.

Efendim'i ve Dick'i sık sık okurken
görüüyordum. Kitapla konuşmayı ben
de çok istiyordum, çünkü kitapların
konuştuğunu düşünüyordum.
Böylece her şeyin nasıl başladığını
öğrenebilecektim. Yalnız kaldığım
zamanlarda bu amaçla sık sık
bir kitabı elime alırdım ve onunla
konuşurdum, sonra da kulağımı
kitaba dayardım ve bana cevap
vermesini umardım. Kitap sessiz
kalınca çok endişelenirdim.

OLAUDAH EQUIANO (ç. 1745-97)
Afrikalı Olaudah Equiano ya da Gustavus
Vassa'nın Hayatının İlginç Hikâyesi

On bir yaşında kaçırılan ve köle yapılan Equiano okumayı ve yazmayı öğrendikten sonra 1789'da kendi yaşamöyküsünü yayınladı. Kitap kısa sürede tükendi ve yeni baskıları yapıldı. Equiano da Britanya'nın dört bir yanına yolculuk ederek köleliği bitirme hareketinin sesi oldu.

GUTENBERG'İN DEMİR HARFLERİ

Kâğıdın ortaya çıkmasıyla

havalara uçmuştum, ama daha da heyecan verici haberler gelecekti.

Çok büyük bir yenilik yaşanmak üzereydi.

Bu yenilik beni de sonsuza dek değiştirecekti.

Kore'de bu yenilik çoktan yaşanmıştı, insanlar kâğıdımın üzerine baskı yapmak için hareketli dizgi dedikleri bir şey kullanıyorlardı. (Aslında bu buluşu Çin-

lilerden görmüşlerdi. Hatırlarsanız aynı zamanda kâğıdı bulan da Çinlilerdi. Onlara ne kadar teşekkür etsem azdır.)

On beşinci yüzyılda Almanya'dan gelen haberlere göre Johannes Gutenberg adında bir kuyumcu metalden ürettiği baskı harfleriyle kâğıdın üzerine elle yazmaktan çok daha hızlı bir şekilde baskı yapmanın yolunu bulmuştu. Adına da matbaa diyordu.

Gutenberg bununla da kalmıyor, aynı harfleri kullanarak yeni cümleler de yazabileceğini iddia ediyordu.

Avrupa'da matbaa denen buluş ilk kez duyuluyordu. Kulağa gerçek olamayacak kadar güzel geliyordu, ama gerçekleşiyordu işte. Gutenberg'in demir harflerinin kanatlarında uçuyordum.

**Kutsal şeyleri örten mührü kıralım
ve Hakikat'e kanatlarını verelim.
Böylece dünyaya gelen her ruhu
kazansın, ama büyük zahmetler
harcayarak elle yazılmak yerine
yorulmayan bir makine sayesinde
rüzgâr gibi çoğalsın.**

JOHANNES GUTENBERG

(1400-68)

**Alman matbaacı ve hareketli
harfleri kullanarak Batı tarzı matbaa
makinesini icat eden kişi**

Artık kendimi matbaada çoğaltılır-
ken görebiliyordum.

y ü z k e z

b i n k e z

m i l y o n k e z

Çok daha büyük miktarlarda üretile-
bildiğim için artık daha fazla insan beni
daha ucuza satın alabiliyordu. Sadece
zenginlerin ya da sadece yazıcı keşişle-
rin ve rahibelerin ulaşabileceği bir şey
olmaktan kurtulmuştum. En sonunda
okumayı yazmayı öğrenen yoksul in-
sanların da zihinlerini ve hayal güçleri-
ni doldurabilecektim.

Kitap gibi şilep yoktur
Bizi diyarlardan diyarlara taşıyacak
Yoktur bir küheylan
Bir sayfa şiir gibi şahlanacak

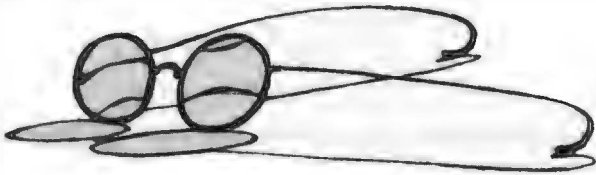
*Gider böyle yoksul yoluna
Eziliþ yorulmadan;
Ne sadedir o araba
Insan ruhunun ağırlığını taşıyan*

EMILY DICKINSON (1830–86)
Amerikalı şair

Üstelik çok daha ucuz ve çok daha kolay taşınır olduğum için fikirleri sınırların ötesine taşımaya başladım. Zaman ve mekanda taşınabilir bir köprü olmuştum, zaman okyanusunda ışıltıya bir deniz feneriydim... Yazılı sözün açlık duyulan her yere sayfalarımın ışığını taşıyordum.

İlginç bir şey daha söyleyeyim: Matbaa icat edildikten sonra okuma gözlüklerinin fiyatı da düştü, çünkü artık çok daha fazla insan okuyordu.

Günümüzde basılı sözcükleri her yerde görüyorsunuz. Tabelalarda. Posterlerde. Göz ucuyla baktığınız gazetelerin manşetlerinde, posta kutunuzdan taşan reklam kâğıtlarında.

Matbaa sayesinde artık binlerce okur benim aynı kopyamdan birer tane edinebiliyor. Bilim insanlarını üzmem, ama basılı Kitap'ın dünyadaki ilk gerçek klon olduğu söylenebilir.

Elbette hâlâ şüphe duyan ve matbaanın şeytan işi olduğunu düşünenler vardı. Ama şikâyet ediyor muydum? Hiç de değil. Matbaa, kitabı değişimin öncüsü yapmıştı.

Kıtap kıtlığı bir gün sona
erecek. Bütün ülkeler
düşük maliyetle kitap alabilecektir.

İnsanlar şu ana kadar
mahrum kaldıkları bilgileri
onlara ileten bir sürü
iyi kitap gördüklerinde
İmparatorluğumuzun şanı
artacak, devamı için dualar
edilecek.

**Sırf bu bile Yenilmez
Padışah'ımızın matbaa kurumunu
koruması ve sürdürmesi için yeterli
olmalıdır.**

İBRAHİM MÜTEFERRİKA (1674-1745)
Macaristan doğumlu âlim ve diplomat.
Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk matbaayı
kuran kişi.

MATBAANIN ALTIN ÇAĞI

Geriye dönüp baktığımda,

buhar gücünün ağı olan

on dokuzuncu yüzyıla neden aynı zamanda matbaanın altın ağı dendiğini anlayabiliyorum. Tıpkı Gutenberg gibi bir Alman olan Friedrich Koenig'in 1814'te icat ettiği yeni matbaa makinesinde buhar gücü kullanılıyordu.

Gutenberg'in matbaası  asırdan uzun süredir kullanımdayken, Koenig matbaayı çalıştırmak için kol gücü yerine buhar gücünden faydalanmanın yolunu bulmayı başardı. Böylece kitaplar çok daha hızlı basılmaya başladı. Basılı eser dünyası ve tabii ki Kitap için bu çok iyi bir haberdir.

Öyle büyük bir hızla üretiliyordum ki kendime ve çevremde gerçekleşen diğer değişimlere artık yetişemez olmuştum.

Günlük gazeteler çok uzaklara ulaşabiliyordu, çünkü buharlı matbaa makineleri sayesinde çok daha ucuzlamışlardı, çok hızlı basılıyorlardı ve demiryoluyla her yere gönderiliyorlardı. Üstelik giderek daha fazla insan okuma yazmayı öğreniyordu, gelecek çok parlak görünüyordu.

Ama daha birçok yenilik gelecekti.

On dokuzuncu yüzyılın ortasında artık büyük kitleler için üretilmem mümkün oldu, çünkü daha öncesine göre basılma hızım müthiş artmıştı.

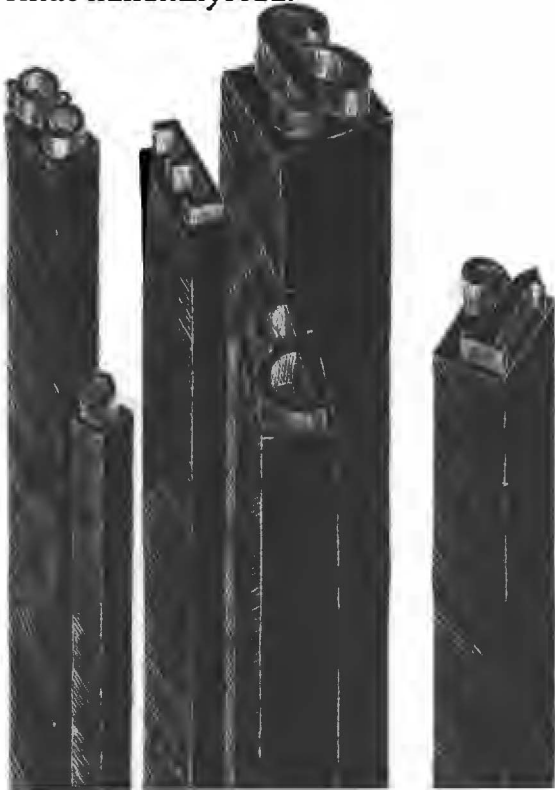
Daha sonra bu müthiş hızı Richard Hoe denen Amerikalı bir mucite borçlu

olduğumu öğrendim. Silindirli baskı denen bir yöntem bulmuştu ve artık neredeyse ışık hızıyla basılabiliyordum.

Neyse ki papirüs olduğum günlerden yeterince rulo olma deneyimim vardı. Gerçi silindirli baskı, ruloyu artık yeni bir aşamaya çıkarmıştı. Sizi teknik ayrıntılarla yormak istemem, ama kocaman davullara benzeyen kalın silindirlerin mürekkepli ince silindirleri döndürdüğünü ve hiç bitmeyecekmiş gibi görünen kâğıt bobinlerinin bu mekanizmadan geçtiğini hatırlıyorum.

Basılı sayfalarımın büyük bir hızla geçip gitmesini izlemek muhteşem bir şeydi! Bunu izlerken Bi Şeng denen adamı hatırlamadan edemiyordum. Bi

Şeng, yeri değıştirilebilir harfler kullanma fikrini ilk öneren Çinli satıcıydı. Onun kil ve porselen harflerinin yerine metal harfler geçmişti, ama onun yeri değıştirilebilir harf fikri canlıydı ve bin yıl sonra icat edilen matbaa makinelerinde kullanılıyordu.

BUHARLA HAREKET HALİNDE

Çok geçmeden

Avrupa'nın dört bir

yanında matbaalar kuruldu.

Hava yeni fikirler ve yeni hareketlerle dopdoluydu. Eski siyaset sistemleri ve dini inançların nesiller boyu esir ettiği herkes artık bana ulaşabiliyordu.

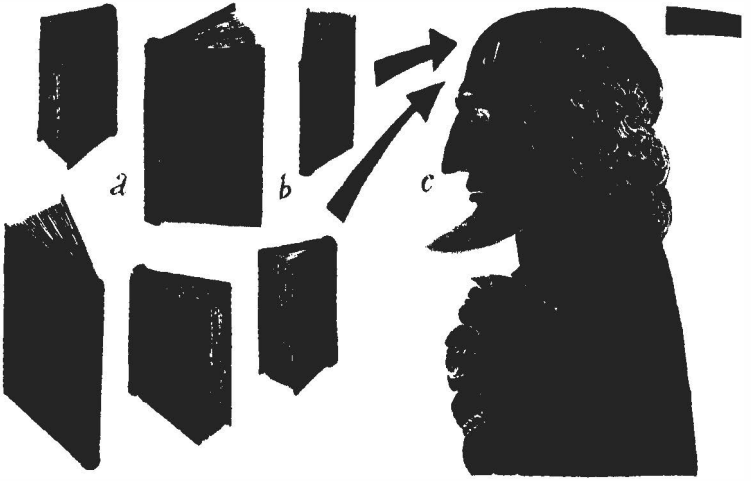
Reform hareketini duymuşsunuzdur herhalde. Avrupa'da yüzyıllar boyunca iktidarı elinde tutan Roma Katolik Kilisesi'nde reformları başlatan bu harekete Reformasyon da denir. Bunun da Almanya'da, matbaanın bulunduğu ülkede başlaması bana kalırsa hiç de sürpriz değil. Hatta Reform'un aslın-

da matbaanın çocuğu olduğunu, ayrıca matbaanın Kitap'ın da sütannesi olduğunu söylesek yanlış olmaz.

On yedinci yüzyılın başında başka bir şey daha yapmakla meşguldüm: Hayal gücünün yeni kıtalarının keşfedilmesini sağlıyordum. Yeniden doğumunu sağladığım bir şey vardı... Antik kültürlere ilginin canlanması, yani Rönesans benim sayemde başlamıştı.

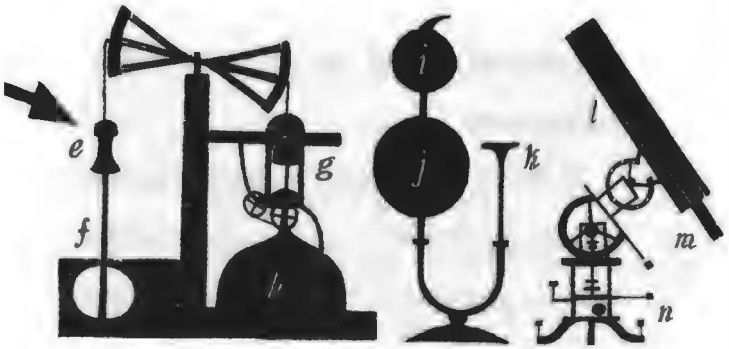
Antik Yunan ve Roma zamanlarından çizimlere ve metinlere bakan sanatçılar, bilim insanları, mimarlar, filozoflar, şairler ve romancılar birçok yeni fikir ve ilham kaynağı buldular.

Böylece Aydınlanma başladı, ben-deniz kitap olmasa tüm bunların ger-

çekleşmesi imkansızdı elbette. Aslını isterseniz Aydınlanma'yı benim aydınlattığımı düşünerek zaman zaman gururlanıyorum.

On sekizinci yüzyıl ortasındaki hayranlık verici yeni makinelerin icat edilmesini sağlayan fikirleri bilim insanları ben olmadan nasıl öğrenebilirlerdi ki?

Yüz yıllık Sanayi Devrimi'nin en büyük keşfi buhar gücüydü. İnanın bana Kitap da oradaydı.

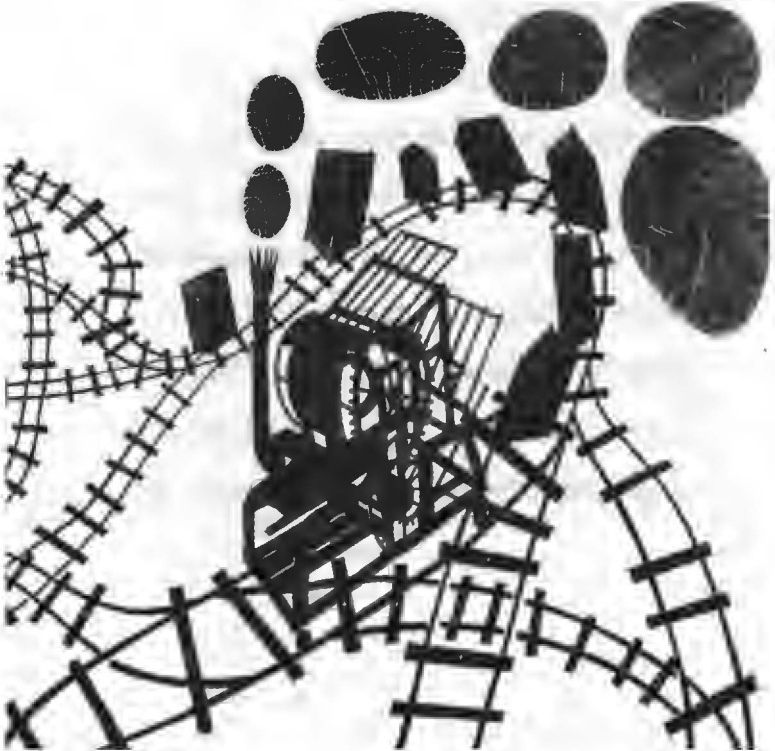
1825'te ilk buharlı lokomotiflerin kullanıldığı demiryolunun açılışını çok iyi hatırlıyorum. Bir yolcunun kucağında sayfalarımın çevrildiği sırada duyduğum heyecanı unutamıyorum. Buharlı lokomotif kuzey İngiltere kırlarına doğru dumanlar savurarak ilerlemeye

başladığında nasıl da gururlanmıştım anlatamam.

O demiryolu nereye gidiyordu bilemiyorum. Ama atların çektiği arabaları nasıl hızla geçtiğimizi çok iyi hatırlıyorum.

Lokomotif hareket halindeydi.

Kitap da öyle.

CEPTEKİ BAHÇE

Sonraki yüz yıl

boyunca kendimde ve çevremde çok daha fazla değişime tanık oldum. Birinci Dünya Savaşı'nda milyonlarca insan büyük acılar çekti. Ama yine de asırlar sanki göz açıp kapayıncaya kadar, yani bir sayfa çevirinceye kadar geçip gidiyor.

Sanki aynı gün içinde rulo yapılırken bir anda mukavva ya da deriyle kaplandım. Hatta yenilerde bir de cildimin üstüne ceket eklendi.

İlk savaşın ardından yine çok okunmaya başladım, insanlar yepyeni fikirleri

benim sayemde tanıdı. Fakat matbaanın doğduğu Almanya'da beni kedere boğan bir şeyle karşılaştım. Savaşın ardından yeniden umutla dolmuştum ama Hitler denen bir liderin peşinden gidenler beni meydanlara yığıp yaktılar.

Buna inanamıyordum. İlk matbaa kurulduğunda benim zararlı olduğumu düşünenler din adamlarıydı. Artık insanlığın modernleştiğini, böyle şeylerin olmayacağını düşünüyordum. Ama çok yanılmıştım. Yeniden zararlı ilan edilip halk tarafından yakılmak çok ağırıma gitmişti.

Yıllar sonra İkinci Dünya Savaşı çıkmak üzereydi ve artık gelecek için korkmaya başlamıştım. Keder bulutları altın-

da çığlık çığlığa ağlayan daha fazla insan görmek istemiyordum. Kendim için de korkuyordum. Bana ne olacaktı? Savaş öncesinde yakıldığım yetmiyormuş gibi şimdi de kâğıt sıkıntısı çekilecekti. Milyonlarca kitabın saklandığı depolar uçaklar tarafından bombalanacaktı.

Ama savaş başlamadan önce yeni bir değişim daha yaşadım. Cildimdeki ipler ve dikişler kayboldu. Ne kadar da tuhaf, diye düşündüm. Uzun yıllar boyunca ciltli olmaya alışmışken, birden karton kapak taksalar siz de şaşırmaz mıydınız?

Artık sayfalarım tutkalla bir arada tutuluyordu ve karton kapağım sayesinde cepte taşınmam ya da bir el çantasına konmam çok daha kolaydı. Bu-

gün beni bir tren istasyonunda ya da havaalanında karton kapaklı halimle raflara dizilmiş olarak görebilirsiniz. Ama 1930'larda karton kapaklı olmaya daha yeni yeni alışıyordum. Amerika, Almanya ve İngiltere'de insanlar da karton kapakla yeni yeni tanışıyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı çıktığında ise tüm o umutsuzluk, huzursuzluk ve üzüntü içinde pek çok asker beni göğüs cebinde taşıdı. O korkunç yolculukta askerlere karton kapağımla eşlik ettim. Kimi askerlerin de son anlarına tanıklık ettim.

Ama kötü zamanlar üzerinde çok uzun durmayalım. Karton kapaklı olmayı ne kadar sevdiğimi söylemekle yetineyim. Ciltli görüntüm de tamamen

yok olmamıştı, ama dünya çapında yayıncılar ve giderek genişleyen okur kitlesi karton kapaklı halimden memnundu.

İnsanlar beni her yere yanlarında taşıdılar.

Trenlerde, otobüslerde hiç eksik olmadım. İnsanlar beni bazen piknik sepetlerine koydular, bazen onlara küvette bile eşlik ettim. Evet, karton kapığımda sabun köpeklerini hissetmedim diyemem.

Kitap masaya zincirlendiği zamanlardan bu yana epeyce uzun bir yol kat etti.

İnanın bana, bu kadar kolay taşınabiliyor olmak çok güzel. Hayal gücünü oradan oraya taşımakla, fikir dünyasını etkilemekle kalmıyorum, bir çantada ya da bavulda kıtadan kıtaya taşınabiliyorum.

Beni cepteki bahçeye benzeten Çinliler değil miydi zaten? Aklıma geldikçe mutlu oluyorum.

Sevdiğim kitaplar
parmak izleri taşıyanlardır
biraz tereyağı lekesi olmalı
arasında bir kırıntı
bir kedi bıyığı
birkaç kıvrık köşe
bir damla gözyaşı
kahverengimsi bir iz
(fena halde çaya benzeyen)

Bir kere memnuniyetle belirtirim
Kitabı kapağına bakarak
Değerlendiren biri değilim

Aksine yaprakları arasında gezinirim

önce çiçeğin özünü içen

arıküşu misali

sevdiğim kitaplar

müzede camın ardında duranlar

değildir kabul etmeliyim

hayır, sevdiğim kitaplar

öpülür, bağra basılır

kalpten uzakta tutulmaz.

GRACE NICHOLS (1950–)

“Kitapyürek”

Guyana doğumlu şair

BELLEK EVİ

Peki ya

beni okumak isteyen

ama beni alacak parası olmayanlar?

Bildiğiniz gibi beni ücretsiz ödünç alıp eve götürebileceğiniz bir yer var. Gerçi beni çok uzun süre evde tutarsanız biraz ceza ödemeniz mümkün.

Sümerliler bu yere “bellek evi” derlermiş. Mısırlılar “ruhun iyileşme yeri” derlermiş. Tibetliler ise “mücevher okyanusu” adını vermişler.

Kütüphaneden söz ediyorum elbette.

Hatırlayabildiğim kadarıyla kütüphaneler hep vardı. Yazı yayılırken kütüphaneler de yayıldı. Çağlar önce kütüphaneci-

ye “tablet bekçisi” denirdi, kütüphanenin adı ise “tablethane”ydi. Kil üzerine yazı yazılan tarihlerdi bunlar. Asurlu bir kral kil tablet toplamaya o kadar meraklıymış ki, içinde kil pişirmeye yarayan fırın bulunan kendi kütüphanesini kurmuş.

İskenderiye kütüphanesinde rulolar halinde olduğum dönemde, Mısır firavunlarının saraylarındaki kütüphanelerde bulundum.

Roma hamamlarındaki kütüphanelerde de bulundum. O zamanlar ahşap

kapaklıydım. İnanın bana, Romalılar hamamda yıkanırken kitap karıştırmaktan çok zevk alan insanlardı.

Hindistan tapınaklarındaki kütüphanelerde, palmiye yaprakları üzerindeki değerli yazmalar halindeydim. Hatta kemik kütüphanelerinde bile bulundum. Doğru duydunuz. Kemik kütüphaneleri. O sırada Çin'deydim ve sığır kemiklerine, kaplumbağa kabuklarına yazı yazılıyordu.

Hiç unutmadığım bir anım ise Timbuktu'dadır. Orada Tuareg göçerleriyle tanıştım ve deve sırtında onlarla birlikte yolculuk ettim. O Sahra altı şehirde en iyi hatırladığım şey çok eski çöl kütüphanesi ve Arapça hat sanatıyla yazılmış hassas yaldızlı el yazmalarını üniversite hocalarının öpmesiydi.

Kütüphanelerden bahsetmemi sağlamayı başardığınıza göre, gelin size bir keresinde nasıl boğulmaktan zor kurtulduğumu da anlatayım. Yüzebilir miyim? Ne saçma soru! Bir keresinde Asya'daki bir nehirden aşağı giden yüzen bir kütüphanedeydim. Nehrin adı Ganj'dı. Uzun muson mevsimi sırasındaydı ve uzaklardaki bir köye doğru gidiyordum. İnsanlar yağmurlar yüzünden kütüphanelere ulaşamadığından kütüphane yüzerek onlara ulaşmaya çalışıyordu.

Birden kendimi güverteden yuvarlanmış halde buldum. Eski günlerdeki gibi papirüsten yapılmış olsam belki paçayı kurtarabilirdim. Küçük Musa da papirüsten yapılmış bir sepet içinde Nil nehrine bırakılmamış mıydı? Yani ben öyle duydum. Ama işte basılı halde ve ciltliydim. Ağır bir kitaptım üstelik, kesin nehrin dibini boylayacaktım. Son dualarımı etmeye karar verdim.

Parlak ceketim üstümdeydi, ama yine de kısa süre yüzdükten sonra batacaktım. Hiç kurtuluşum yok gibi görünüyordu. Ama öğrenme tanrıçası Sarvasti beni gözetiyor olmalı, çünkü bir mucize oldu. Bir kütüphanecinin eli

beni suyun üzerinde yakaladığı gibi çekip sayfalarımı tek tek kuruttu.

İşte bu yüzden ben, yani Kitap doğuştan becerikliyimdir. Sağ kaldım ve şimdi size su masalını anlatıyorum, bir gün de alevler masalını anlatırım.

*Cennet bana
hep bir tür
kütüphane gibi
gelmiştir.*

JORGE LUIS BORGES (1899-1986)

Arjantinli şair ve yazar

HALKA AÇIK

Milattan önce

birinci yüzyıl tarihinde bile

Roma'da kütüphaneler bulunduğunu, ama kütüphanelerin halka açık ve ücretsiz hale gelmesinin on dokuzuncu yüzyılın ortasına kadar sürdüğünü biliyor muydunuz? On dokuzuncu yüzyıl ortasından önce kütüphaneler kraliyet ailelerine, manastırlara, katedrallere ve üniversitelere aitti.

Günümüzde tek yapmanız gereken şey bir kütüphane kartı edinmek, artık kütüphaneler sadece zenginlerin girebildiği yerler değil.

Rafımda dururken hikâye anlatanla-

rı, eserlerinden parçalar okuyan yazarları ve şairleri dinliyorum. Sonra da nerelerden ilham aldıklarını dinleyicilere anlatıyorlar. Minderlere oturmuş hayran hayran bakan çocukların önünde resim yapan ressamı var. Hatta bazı çocuklar çok mutlu olup ressamı alkışlıyorlar. Ben de sayfalarımı alkışlamak istiyorum.

Bir zamanlar kütüphanelerin kapısında şunların yazdığını anımsıyorum:

ÇOCUKLAR VE KÖPEKLER GİREMEZ

Zaman nasıl da değişiyor.

Artık kütüphaneler herkes için. Kitap okumak, sıcak bir yerde oturmak ya da insan içine çıkmak isteyen yaşlıların kütüphaneye gelmesi çok hoşuma gidiyor. Antik Yunanlılar kütüphaneye “ruhun ecza dolabı” derken ne dediklerini gayet iyi biliyorlarmış.

Bugün işler daha farklı elbette. Raf-tan baktığımda DVD’lerin ve bilgisayar ekranlarının beni izlediğini görüyorum. Bazen içimden, “siz neye bakıyorsunuz?” demek geliyor. Ama kimi zaman birinin beni rafa geri bırakıp bir DVD aldığı görürnce hayal kırıklığına uğrasam da kaba davranmamalıyım.

*Kendi deneyimlerinden öğrendiğim
kadarıyla, içinde iyilik bulunan,
bu iyiliği geliştirme kabiliyetine ve
hırsına sahip olan bütün çocuklar
için paranın satın alabileceği en
faydalı şey bir halk kütüphanesidir.*

ANDREW CARNEGIE (1835-1919)

Çok, çok zengin bir İskoç kökenli
Amerikalı sanayici. Dünya çapında iki
bin beş yüz kütüphane açılması için
maddi kaynak sağladı.

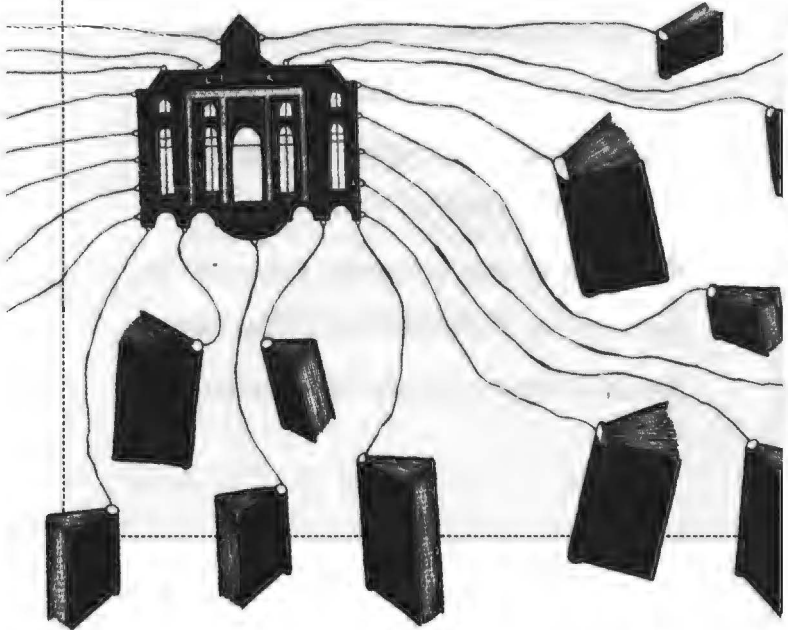
Önemli değil. Sabırla beklemeyi gayet iyi bilirim. Eninde sonunda bir el gelip beni alacak ve damgalanmak üzere tezgaha götürecektir. Kayıt yapılırca götürölüp okunacağım ve umuyorum ki geri getirileceğim.

Siyasetçiler tasarruf etmek için bir kütüphaneyi kapatmaktan bahsettiğinde tam kafalarına düşmek istiyorum. Ciltliysem tehlikeli olabilirim ve epeyce zarar verebilirim, hiç şüphe yok.

Ah, kütüphaneler. Onlarsız ne yaptım? Gerçi ben olmasam onlar ne yaptılar hiç bilemiyorum. Onlar benim bahçem, ben de onların meyvesiyim.

**Bir bahçeye girdim ki
Meyveler yenebiliyor
Ama yine dalına dönüyor**

**Bir bahçede oturdum
Çiçekler koparılabiliyor
Ama saplarına bir zarar gelmiyor**

Bir eve girdim
Kimse yoktu
Ama sesler çoktu

Bir odadaydım
Pek bir manzarası yoktu
Ama ufuklar bana uzanıyordu

Unuttum kendimi burada
Eski hatıralarda
Ama yepyeni oldum sonra

Nerede miydim? Kütüphanedeydim.

JOHN AGARD (1949 –)

“Bu Yerde”

Guyanalı-İngiliz şair

ALEVLER MASALI

Size

alevler masalını anlatmak için sağ kaldığımı daha önce söylemiştim. Hayatımın bu kısmını biraz rahatsız edici bulabilirsiniz, ama yine de anlatacağım. Hani derler ya, ne yazık ki tarih hep kendini tekrar eder.

Sizi iki bin yıl öncesine, antik Çin'e götürmek istiyorum, tam da kâğıdın ve matbaanın doğduğu yere. Orada beni yazan âlimlerle birlikte yakılıyordum.

Emri veren kişi Çin'in sınırına sekiz bin kilometrelik ünlü duvarı yaptıran imparatordu. Hayal gücünün duvarlarla sınırlanamayacağını bilmiyordu. O büyük

bir duvar inşa ederken ben, yani Kitap, insanların zihinleri arasında büyük köprüler inşa ediyordum.

Üstelik dini inançları nedeniyle kendilerine “Kitap halkı” diyen insanlar tarafından yakılmış olmam çok ilginç değil mi?

Kendilerine kutsal diyen eller tarafından ne kadar çok kez yok edildiğime inanamazsınız. Bilgeliğini anlayamadıkları ve cadı dedikleri kadınları daha sonra nasıl alevlere attılsa beni de öyle yaktılar.

On altıncı yüzyılda Güney Amerika'nın And Dağları'nda İspanyol rahipler tarafından da yakılmadım mı? Maya resim-yazılarını anlayamamışlardı ve

anlamadıkları şeyin tehlikeli olduğunu düşünüyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Nazi'leri beni Avrupa'nın ortasında yaktılar. Halbuki Gutenberg'in demir harflerin ışığını gördüğü yeri Avrupa.

1992'de Saraybosna'da Milli Kütüphane Sırp askerleri tarafından ateşe

verildiğinde milyonlarca başka kitapla birlikte yanmadım mı? Bizi kurtarmaya çalışanlar, vurulma tehlikesini göze almak zorundaydı.

Irak'ta savaşın alevleri yükselirken Bağdat'ın antik kütüphanesi de yakılmadı mı? Orada, Fırat ile Dicle nehirlerinin arasında, pek çok kişiye göre yazının ilk bulunduğu yerde, kararmış sayfalarım kül olup rüzgâra savruldu.

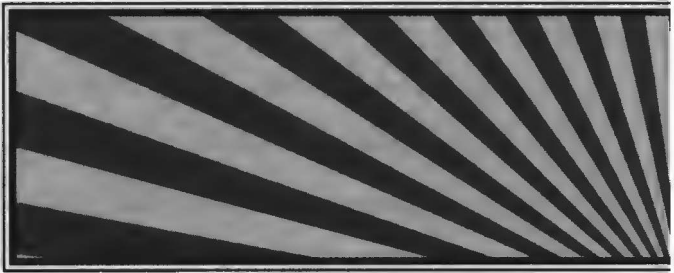
Kitap neredeyse, yangının sıcaklığını orada bulacaksınız.

Böyle şeyleri düşündüğüm zaman, tümünden sözcüklerden oluşmama rağmen, söyleyecek söz bulamıyorum. Böyle zamanlarda en iyisinin şu şiir olduğunu düşünüyorum...

Hükümet zararlı bilgiler içeren kitapların
Meydanlarda yakılmasını emrettiğinde
Öküzler kitap yüklü arabaları ateşe taşıdı
O ara bir yasaklanmış şair, hem de en iyisi,
Bakarken yanan kitapların listesine
Kendi kitaplarının unutulduğunu fark etti.
Koşup masasına hiddetin kanatlarında
Bir mektup yazdı muktedirlere
Yakın beni! dedi kalemi uçarcasına, beni yakın!

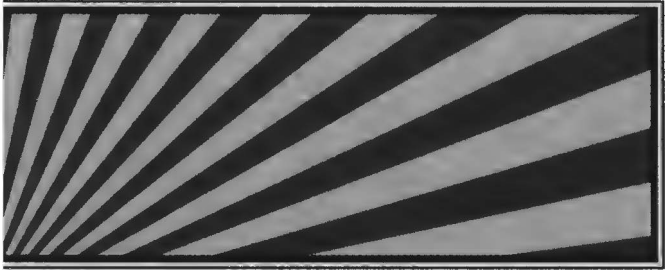

Yapmayın böyle bir haksızlığı! Beni atlamayın!
Daima hakikati haykırmadım mı kitaplarımda?
Halbuki siz yakmıyorsunuz beni,
Bir yalancıymışım gibi!

Emrediyorum:

Yakın beni!

BERTOLT BRECHT (1898–1956)
“Kitaplar yakılıyor”
Alman oyun yazarı ve şair

Bertolt Brecht'in sözleri aklıma getirmişti alevlerle ilgili anımı. Hakikat daima bir tanık bulacaktır. Bir diktatörün zindanında, kâğıt kalem bile bulamayan bir el belki bir dilim ekmeğe, belki bir kalıp sabunun üzerine yazacaktır.

Boşluklarda, ruhsuz yerlerde hayal gücünün raflarına saçtığım tohumlar sayesinde ben, Kitap, çiçekleneceğim.

*Kâğıt yanar,
Ama sözler uçar gider*

AKİBA BEN JOSEPH (MS 50-135)

Filistinli haham

KİTAP E-KİTAP

Rafta

tozlanacak mıyım?

Kitap olarak varlığımı bundan sonra e-kitap olarak mı sürdüreceğim?

Cevap vermeye en başından başlayayım en iyisi.

Evrime inanır mısınız? Belki inanıyorsunuz, belki inanmıyorsunuz. Ama e-kitap elektronik kitap anlamına geliyor, değil mi?

Ama e-kitabı düşününce evrim geçiren kitap geliyor benim aklıma. Darwin hâlâ hayatta olsaydı hemen şimdi geçmişi araştırır ve aile ağacıma tuhaf isimler verirdi: papirüs kitabus, kâğıtus kitabus ve şimdi de elektronikus kitabus.

Yırtılabilir tenimin dönüşüm geçirmekte olduğunu ve ekran haline geldiğini bilmek için Darwin'e ihtiyacım yok. Ama doğal seçim süreci yeni bir anlam kazanmış oldu böylece, haksız mıyım?

Artık beni indirebilirsiniz, yükleyebilirsiniz, iPad denen şeyden okuyabilirsiniz. Kindle, google ya da bir blog üzerinden okuyabilirsiniz. İnsanın aklı almıyor, değil mi?

Bu dijital çevreyle nasıl başa çıkacağım ben?

Ama artık beni tanıyorsunuz, her zaman sağ kalmanın yolunu bulurum. Beni ateşe atan nice insan tanıdım, biraz sanal uzayda gezinmek beni korkutur mu sanıyorsunuz?

Benim penceremden bakarsak, bu biraz felsefi bir konu.

**Papirüsten yapıldığım sırada
Bir sebze değil miydim?**

**Fildişinden yapıldığım sırada
Bir mineral değil miydim?**

**Koyun derisinden yapıldığım sırada
Bir hayvan değil miydim?**

**Her elementten bir parça
Taşıyorum içimde.**

Şimdi de dijital oldum.

Geçen gün genç bir e-kitabın yanında, masada duruyordum. Çok beklenmedik bir karşılaşmaydı. Ama gençler nasıldır bilirsiniz. Işıltılı ekranı aşağı yukarı kayıp duruyordu, hipermetin denen şeyle gösteriş yapıyordu.

“Öyle gösteriş yapma,” dedim ona. “Pilin bitince kararıp gideceksin sonuçta, haksız mıyım?”

Sohbetimiz pek hoş geçmedi doğrusu.

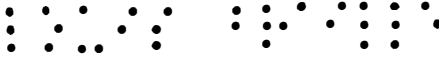
Beni yanlış anlamayın. E-kitaplar arasında pek çok arkadaşım var. Kâğıttan tasarruf ederek yağmur ormanlarını kurtardıklarını söylüyorlar, buna karşı çıkmak zor. Ayrıca bazı fiziksel engelleri olan okurların benim sayfalarımı çevirmek yerine ekranı kaydırmayı daha kolay bulduğunu söyleyenler de var.

Ama o e-kitap, ben de kendi hakkımı savunmak zorundaydım. Bütün konuşmayı e-kitabın yapmasına izin veremezdim, değil mi? Bu yüzden, değişime alışık olduğumu göstermek için, Louis Braille'nin körlerin okuması için yaptığı buluşu hatırlattım. Milyonlarca kör insanın beni okuması için minik kabartma noktaların sayfalarımına basıldığını görmüştüm.

“Bana değişimden bahsetmene gerek yok,” dedim e-kitaba. “Sana değişim hakkında birkaç şey anlatayım. Yüzyıllar boyu değişimlere tanık olmadım mı: alfabenin doğuşundan taş kalemle yazılmaya, sonra tüye, sonra da büyük bir atılımla matbaaya geçilmesine...

*Braille bilgidir
Ve bilgi güçtür.*

LOUIS BRAILLE (1809–52)

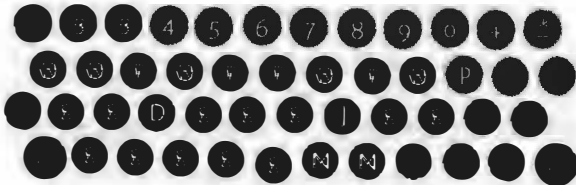

**Fransa’da doğan ve üç yaşındayken
dikiş iğnesi batmasıyla kör olan
Louis Braille on yedi yaşındayken
kabartma noktalarla okumayı
sağlayan bir sistem yarattı.**

“Senden çok önce ben daktilo denen bir makineyle yazılıyordum. Sen o sırada daha ekranda nokta bile değildin! Yazarlar daktiloların muhteşem olduğunu düşünüyor ve boş sayfanın üzerinde sözcüklerin

T₁k₁r t₁k₁r
dans etmesinden

Çok hoşlanıyorlardı.”

İddia ediyorum ki,
elimdekini yitirinceye
kadar, dünya üzerinde
daktiloyu edebiyata
uygulayan ilk kişiydim...

O ilk makinenin
kaprisinden geçilmiyordu...
kesinlikle şeytan gibiydi.

MARK TWAIN (1835-1910)

Amerikalı yazar.

Tom Sawyer adlı romanı Remington
marka bir daktiloyla yazılmıştı.

Sonra birden, ortada hiçbir neden yokken, “Hem senden daha güzel kokuyorum,” dedim.

E-kitap şaşırmış görünüyordu. “Kokmak mı? Kokmak tam olarak nedir? Kitaplar kokar mı?”

“Bugüne kadar neredeydin, e-kitap?” dedim. “Tabii ki kitaplar kokar. Yeni çıkmış bir kitabı açıp koklayanları duymadın mı hiç?”

**KİTAPLARIN MUSKAT YA DA YABANCI
ÜLKELERDEN GELEN BAHARATLAR GİBİ
KOKTUĞUNU BİLİYOR MUYDUNUZ?
ÇOCUKKEN ONLARI
KOKLAMAYA BAYILIRDIM.**

RAY BRADBURY (1938-2012)
Amerikalı yazar

Sonra e-kitaba cildimin safran koktuğu Roma döneminden bahsettim. Kâğıdımın kurutulmuş lavanta ve gül yaprağı koktuğu Viktorya dönemini anlattım.

Bütün kitapların aynı kokmadığını hemen belirttim elbette. Ama eğitilmiş bir burun, tıpkı bir şarap tadıcısı gibi, olgun ahşaptan kâğıt hamurundaki hafif vanilya kokusunu alabilir. Ormanın ta kendisi bana eski bilgeliklerin kokusunu damga gibi basmıştır adeta.

Ayrıca hafif küflüymüş gibi gelen kokunun da sahaflarda ve açık artırmalarda benim peşimden koşan kitapseverler için hoş bir parfüm olduğunu e-kitaba açıkça belirttim.

**Bu yıl ilk kez basılı kitaptan
daha fazla e-kitap aldım.
Birkaç yıl önce bunun asla
yaşanmayacağına yemin
edebilirdim. Evimde zaten
15.000 basılı kitap var ama
sadece bir kez okuyacağım
kitapları elektronik olarak
aldığımı ister istemez kabul
etmek zorundayım. Tekrar
tekrar bakmam gereken bir
kitap alacaksam o zaman
basılı kitap alıyorum.**

MALORIE BLACKMAN (1962-)
İngiliz yazar

Sonra konuyu değiştirdim ve kulağının kıvrılmasının verdiği heyecanı hiçbir zaman tadamayacak olmasını utanç verici bulduğumu söyledim. Böylece sesini kesti.

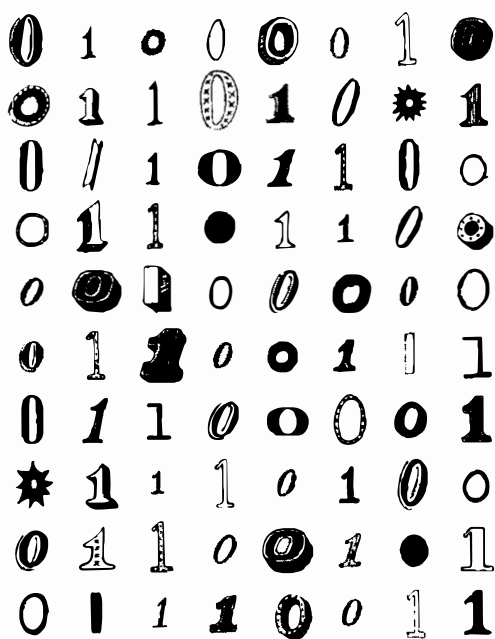
Beni sevdiğini ama gitmesi gerektiğini çünkü pilinin azaldığını söyledi. Ayrıca yeniden başlatılması gerektiğine dair bir şeyler de geveledi. Bundan pek hoşlanmadım. Başparmak denen şeyle sayfayı çevirivermek varken bunlar gerekli mi?

Ama bugüne kadar e-kitap ve ben iyi arkadaş olduk. Gerçi benim yüzlerce yıldır var olduğumu zaman zaman ona hatırlatmak zorunda kalıyorum. Ayrıca soyumun tükenmesine izin vermeyi düşünmediğimi de ekliyorum.

Ekrandan okumak hâlâ kâğıttan okumanın yanına bile yaklaşmıyor. Ben bile bu pahalı ekranlara sahip olmama ve kendimi İnternet Yaşam Tarzı'nın öncüsü olarak görmeme rağmen dört beş sayfadan fazla bir şey okuyacaksam çıkış alıyorum. Kâğıtları yanımda taşıyorum ve gerektiğinde üzerine notlar alıyorum. Bu kadar kullanışlı başka bir teknoloji hayal edemiyorum.

BILL GATES (1955-)

Microsoft'un eski yönetim kurulu başkanı

Ben, Kitap,

Hayatımın hikâyesini
bitirmeden önce

Cildimin son dikişine kadar

teşekkür etmek

isterim beni yapanlara ve

beni önemseyenlere.

Beni çevirdikleri için ÇEVİRMENLERE

Çizimlerimi yaptıkları için ÇİZERLERE

Beni yayına hazırladıkları için EDITÖRLERE

Beni eleştirdikleri için ELEŞTİRMENLERE

Beni sattıkları için KİTABEVLERİNE

Beni biriktirdikleri için KİTAPSEVERLERE

Beni ödünç verdikleri için KÜTÜPHANECİLERE

Beni bastıkları için MATBAACILARA

Beni son halime getirdikleri için MÜCELLİTLERE

Beni okudukları için OKURLARA

Beni tasarladıkları için TASARIMCILARA

Beni yazdıkları için YAZARLARA

teşekkür ederim

Yazarlara en son teþekkür ettiðimi fark etmiþsinizdir. Saygısızlık etmek istemedim. Teþekkür edilecekleri alfabetik olarak sıralayınca böyle oluyor.

Çevirmenlerin de başa gelmesi ise kaderin bir cilvesi olsa gerek. Şu satırları yazan kişinin de bir çevirmen olduğunu düşününce... Yazarın bir dilde yazdığı eseri çevirmenler sayesinde üç dilde, beş dilde, kırk dilde okuyabiliyorsunuz.

Daha başka ne diyebilirim, bilmiyorum, sevgili Okur... İşte karşıdayım.

Beni nerede bulacağını biliyorsun... Kitabı aradığını söyle yeter.

Tarihçi ya da dilbilimci olmadığım için, sayamayacağım kadar çok kitap-

tan ve kaynaktan yararlandım. Hepsine minnettarım.

Ayrıca, Kitap'ın hikâyesini anlatırken şiirlerini kullandığım Bertolt Brecht, Emily Dickinson ve Grace Nichols'a, bir de coşkuyla yaptığı araştırmalar için Tom Eilenberg'e şükranlarımı belirtmek isterim.

TEŞEKKÜR

Yazar ve yayıncılar aşağıdaki materyallerin kullanımına izin verildiği için minnettardır:

“Kitap-yürek” Curtis Brown Group Ltd,
Londra’nın, Grace Nichols adına verdiği izinle
kullanıldı. Telif hakkı © 2006 Grace Nichols

“Kitapların yakılışı” ilk olarak 1939’da “Die
Bucherverbrennung” adıyla yayımlandı. Telif
hakkı © 1939, Bertolt-Brecht-Erben/Suhrkamp
Verlag.

Malorie Blackman telif hakkı © Malorie
Blackman. The Author’da (Güz 2011) yayımlandı
ve burada tekrar basıldı.

Telifli materyallerin kullanımında telif haklarının
bulunması için makul düzeyde çaba sarf
edilmiştir. Herhangi bir ihmal yazara ve yayıncıya
belirtilirse sonraki baskılarda gerekli düzeltmeler
yapılacaktır.

**Yirmi yıl önce Kitap fikrini daha
başlangıcında destekleyen**

WENDY BOASE

(1944-1999)

anısına...

Asırlardır başka insanların
öykülerini anlatıyorum,
artık sıra bende. Bu, benim bu
raflara gelene kadar başımdan
geçenlerin hikâyesidir...

